

РОЗДІЛ 8 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.14:352(045)

Далєвська Т. А.

Київський національний торговельно-економічний інститут

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Досліджено економічний зміст поняття «децентралізація» та визначено її роль в сучасних умовах ринкових перетворень. Проаналізовано динаміку питомої ваги трансфертів у складі доходів місцевих бюджетів Вінницької області протягом 2004–2014 рр. Запропоновано напрями підвищення ефективності розподілу фінансових ресурсів та повноважень між різними рівнями влади.

Ключові слова: децентралізація, повноваження, органи місцевого самоврядування, фінансове забезпечення, міжбюджетні відносини.

Постановка проблеми. Складні завдання системної перебудови суспільства з метою досягнення стійкого розвитку України можуть бути вирішені за наявності ефективної системи управління на всіх рівнях державної влади. Взаємодія різних рівнів влади повинна базуватися на загальнодержавній стратегії, що має чіткі цілі та завдання. Досягнення раціонального співвідношення централізації та децентралізації, переосмислення та зміна ролі, відповідальності та повноважень різних рівнів управління є одним з методів досягнення ефективності функціонування держави. Досвід реформ у постсоціалістичних країнах свідчить, що децентралізація відіграє важливу роль у демократизації та трансформації суспільства. Цей складний процес потребує адекватного розуміння суті децентралізації, продуманості та виваженості дій, оскільки торкається різних аспектів життя суспільства: політичних, правових, соціальних, адміністративних, економічних, культурних. Демократизація політичної системи, розвиток управлінського потенціалу, удосконалення бюджетної системи, процедур управління тощо на всіх рівнях державної ієрархії за допомогою децентралізації є надзвичайно важливими завданнями для побудови сучасної держави.

Успіш реформування в напрямі фіскальної децентралізації тісно пов'язаний з розподілом відповідальності в державному секторі за територіальними органами влади. Існують загальні засади побудови децентралізованої системи міжбюджетних відносин, а саме розподіл повноважень для здійснення функцій та надання бюджетних послуг, а також реалізація повноважень, побудова системи міжбюджетних трансфертів та здатність місцевих органів брати позики [2, с. 4].

Основна мета міжбюджетних відносин полягає у встановленні справедливого та неупередженого розподілу публічних фінансів, забезпеченні відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами України за бюджетами, та бюджетними ресурсами, які повинні забезпечувати виконання цих повноважень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання фінансово-бюджетної децентралізації перебувають у центрі уваги багатьох фахівців, а саме: І.О. Луніної, І.С. Волохової, В.І. Кравченка, С.В. Слухая, а також у працях зарубіжних вчених: Е.А. Вознесенського, Р. Бола, Р.Д. Ебела, Р. Берда, В. Оутса, Ч. Тібу, Р. Масгрейва та ін.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття теоретичних засад процесу децентралізації місцевого самоврядування та пропозицій напрямів удосконалення системи міжбюджетних відносин в Україні. Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: з'ясування економічного змісту поняття «децентралізація», аналіз динаміки питомої ваги трансфертів у складі доходів місцевих бюджетів Вінницької області, пошук напрямів підвищення ефективності розподілу фінансових ресурсів та повноважень між різними рівнями влади.

Виклад основного матеріалу. На початковому етапі реформи, яка ставить за мету проведення децентралізації, розподіл завдань між державним, регіональним та місцевим рівнями влади є важливим фактором здатності держави покращувати надання послуг населенню, а також формування належного середовища для регіонального економічного розвитку.

В науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття «децентралізація»:

– «характерне для сфери державного управління явище, зумовлене об'єктивними і суб'єктивними факторами, певна протилежна сторона централізації, засіб її відображення» [4, с. 16];

– «самостійність у підходах до управління з урахуванням багатоманітності місцевих особливостей при збереженні єдності в основному, в суттєвому» [2, с. 112];

– «передання частини функцій державного управління центральних органів виконавчої влади місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, розширення повноважень нижчих органів за рахунок вищих за рівнем» [7, с. 111];

– «складне поняття, яке розкривається через його вплив на адміністративно-територіальний устрій, систему органів публічної влади, розподіл між ними функцій, фінансових ресурсів і повноважень»,

– «система відносин органів місцевого самоврядування та державної влади, пов'язана з деконцентрацією та децентралізацією».

Аналіз наведених тлумачень свідчить про те, що децентралізація трактується як явище, дія (передання, процес передачі) та характеристика управлінської дії (самостійність).

Тібу стверджував, що децентралізоване виробництво товарів і послуг відповідає потребам громадян. С. Іфмаз вивів гіпотезу про те, що децен-

тралізація позитивно впливає підвищення темпів економічного зростання держави, однак ця гіпотеза не стосується країн з перехідною економікою. Я. Брукнер спробував пояснити подібну ситуацію характерними для таких країн явищами корупції та ухилення від сплати податків.

Закріплення за органами місцевого самоврядування повноважень здійснюється за принципом, що завдання, які можна успішно виконувати на рівні місцевого самоврядування, повинні здійснюватися саме там, тоді як за завдання, що є поза межами невеликого муніципалітету, мають відповідати регіональні органи управління.

Проблема вдосконалення місцевого управління, зокрема взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, сьогодні залишається актуальною. Для ефективного розв'язання питань місцевого значення потрібна модель, яка б забезпечувала необхідну єдність державної влади з одночасною самостійністю територіальних громад.

У бюджетній системі України не відбулася справжня децентралізація, що передбачала б існування автономних доходних джерел кожної ланки управління. Непідзвітність і невідконтрольність місцевої влади, особливо місцевих державних адміністрацій, громаді та її залежність від центральної влади призводить до того, що влада на місцях керується не так інтересами громади, як власни-

ми інтересами або інтересами центральної влади. Особливості бюджетного процесу – планування та виконання бюджету «зверху вниз» – об'єктивно унеможливають врахування інтересів громади в діяльності місцевих органів влади. Пропорційні вибори в міські ради, ради районів та областей поглибили ідеологічне непорозуміння між депутатами та жителями громад, їх інтересами.

Проблеми економічного характеру щодо фінансового забезпечення функціонування місцевого самоврядування стосуються:

– податкової бази та інструментів наповнення місцевих бюджетів;

– відповідності розміру бюджетних надходжень обсягу повноважень визначеного рівня місцевої влади;

– способу визначення обсягу трансфертів (необхідно створити механізм нарахування, який стимулюватиме розвиток власного соціально-економічного потенціалу територіальних громад).

Необхідність централізації публічних фінансів задля надання однакового рівня публічних послуг має наслідком недостатню власну фінансову базу органів місцевого самоврядування і їх залежність від трансфертів з Державного бюджету. Загалом власні надходження органів місцевого самоврядування становлять невелику частку бюджетів місцевого самоврядування: менш як 5% загальних надходжень (табл. 1).

Крім того, деякі з місцевих податків і зборів достатньо складні в адмініструванні. Тому органи державної податкової служби на місцях фактично не зацікавлені у збиранні місцевих податків і зборів, що знижує контроль за їх сплатою. Крім того, наявна процедура розподілу надходжень від загальнодержавних податків і зборів, отриманих понад встановлені законом «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, фінансові нормативи бюджетної забезпеченості не сприяють зацікавленості органів місцевого самоврядування навіть спроможних міст у збільшенні таких надходжень. Чинне законодавство дестимулює органи місцевого самоврядування сприяти розвитку місцевого бізнесу, який, створюючи нові робочі місця [3, с. 25].

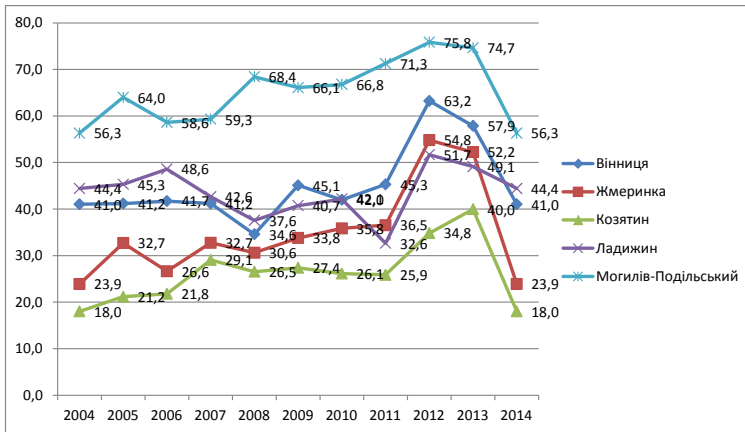

Рис. 1. Динаміка частки офіційних трансфертів в доходах бюджетів міст обласного значення Вінницької області 2004–2014 рр.

Таблиця 1
Обсяги трансфертів з державного бюджету бюджетам місцевого самоврядування Вінницької області, 2012–2014 рр., тис. грн

Назва бюджету	2012		2013		2014	
	Обсяг доходів	Дотація	Обсяг доходів	Дотація	Обсяг доходів	Дотація
Барський р-н	28022,7	63490,4	30788,3	65170,4	31 711,0	79 236,5
Бершадський р-н	28888,5	84054,9	33701,9	81504,5	37 521,9	86 485,2
м.Вінниця	299004,6	165627,8	357467,1	144617,5	336 627,6	234 994,0
Гайсинський р-н	34249,6	74456,7	42954,6	73398,4	46 754,0	75 284,6
Жмеринський р-н	9920,5	53885,4	12505,9	59403,8	12 751,1	65 656,2
Іллінецький р-н	23890,2	55293,2	30059,1	53547,1	32 605,0	57 455,3
Калинівський р-н	31193,6	71170,6	38580,7	70369	42 261,3	76 517,6
Козятинський р-н	16437,6	62594,5	19680,1	63104,7	23 066,9	75 929,7
Липовецький р-н	62594,5	55189,3	17660,3	54992,4	21 547,3	56 734,0
Могилів-Подільський р-н	8957,3	46557,8	10163,4	47181,3	11 550,7	50 213,2
Немирівський р-н	39633,2	48273,6	41721,1	41721,1	42 642,3	58 403,4
Тульчинський р-н	29687,2	63687,6	33575,7	65360,7	35 097,5	71 358,7
Хмельницький р-н	15181,5	69672,5	19122	68670,2	21 997,1	72 360,2
Шаргородський р-н	18868,5	93237,3	22691,5	93348,3	23 178,5	108 079,6
Ямпільський р-н	16908	53719,6	21561,8	52698,3	21 824,7	57 897,9

Актуальним питанням залишається доцільність встановлення прямих міжбюджетних відносин з усіма територіальними громадами, що значно підвищують ступінь автономності місцевого самоврядування.

Одним із способів стимулювання комплексного і динамічного регіонального розвитку, посилення ролі органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади є заходи з децентралізації видатків та реформування міжбюджетних відносин. Ухвалення Бюджетного кодексу України у 2010 році стало вагомим кроком на шляху до модернізації міжбюджетних відносин.

Бюджетний кодекс України передбачає ряд норм, спрямованих на сприяння регіональному економічному зростанню з урахуванням збалансування загальнодержавних і регіональних інтересів, запровадженню нових інструментів стимулювання регіонального розвитку та вдосконаленню міжбюджетних відносин. Виконання бюджетів місцевого самоврядування протягом останніх років відбувається за умов збільшення їх залежності від ресурсів державного бюджету, про що свідчить суттєве зростання абсолютних обсягів та питомої ваги міжбюджетних трансфертів у загальній сумі доходів бюджетів місцевого самоврядування (рис. 1).

Як видно з рисунка 1, найбільша питома вага трансфертів у доходах бюджету м. Могилів-Подільський (від 56,3% у 2004 р. до 75,8% у 2012 р.) Бюджет м. Вінниця також дотаційний. Найбільша питома вага трансфертів у доходах бюджету була зафіксована у 2012 р. (63,3%). У межах 18% коливається питома вага трансфертів у доходах бюджету м. Козятин, який є залізничним вузлом та має значний обсяг фінансування. Стаття 108 Бюджетного кодексу України передбачає дотування бюджетів областей, районів, міст загальнодержавного та обласного значення, не виділяючи окремо бюджети міст, селищ та сіл. Переважно такий розподіл здійснюється постановами місцевих рад, а не окремими законами. Наявність великої кількості територіальних громад (більше 10 тис.) на рівні села, селища та міста значно ускладнює їх встановлення.

Численні зміни, які вносяться до процесу визначення обсягів міжбюджетних трансфертів протягом бюджетного року, у тому числі у порядку, який не узгоджується з вимогами Бюджетного кодексу України, призводять до зниження ефективності бюджетного процесу, оскільки погіршують прогнозованість ресурсів місцевих бюджетів, необхідних для виконання покладених на органи місцевої влади завдань і повноважень [6, с. 78].

Бюджетним кодексом у новій редакції передбачено низку заходів щодо удосконалення міжбюджетних відносин з метою зменшення залежності місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету, створення належних умов для виконання органами місцевого самоврядування покладених на них функцій.

Зокрема, з метою збільшення фінансової самодостатності місцевих бюджетів шляхом подальшої децентралізації управління бюджетними коштами до бюджетів місцевого самоврядування передаються доходи державного бюджету. Основна частина ресурсів, які мають у своєму розпорядженні органи місцевого самоврядування, формуються на центральному рівні і можуть бути спрямовані лише на виконання функцій, переданих державою. У 2015 р. змінено механізм розрахунку формули міжбюджетних трансфертів. З урахуванням змін до Бюджетного кодексу України систему балансування замінено системою бюджетного ви-

рівнювання, яка передбачає горизонтальне вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя. Система вирівнювання податкоспроможності є більш прогресивною ніж система балансування та має на меті сприяти зацікавленості місцевих органів влади залучати додаткові надходження та розширяти наявну базу оподаткування.

До делегованих видатків бюджетів місцевого самоврядування включено фінансування заходів з позашкільної освіти, центрів соціальної реабілітації, фінансування яких зараз здійснюється за рахунок власних доходів. Тим самим вивільнено ресурс на виконання власних повноважень органів місцевого самоврядування [1, с. 78].

Принципова недосконалість розподілу повноважень спричинена розподілом сфер фінансової відповідальності, з одного боку, та пов'язана з правом зменшувати або збільшувати зобов'язання за видатками – з іншого. Стає очевидним, що відповідальність органів влади певного рівня слід привести у відповідність із їхніми правами щодо прийняття рішень. Відповідно до чинного законодавства органи місцевого самоврядування мають право розподіляти фінансові ресурси за категоріями видатків. Законодавство також зобов'язує збалансовувати їхні бюджети, але, водночас, вони часто змушені дотримуватися галузевих норм і мають обмежені права у визначенні затрат в різних галузях. Розбалансованість спостерігається більшою чи меншою мірою у різних галузях, найбільш яскраво у сфері соціального захисту, дещо меншою мірою також у сфері освіти та охорони здоров'я. Наслідком такої розбалансованості є фінансово незабезпечені повноваження та передумови для накопичення заборгованостей.

Проведений аналіз свідчить про існування значної залежності бюджетів місцевого самоврядування від міжбюджетних трансфертів. Система дотування є недостатньо врегульованою і значною мірою залежить не від визначеної формули, а від рішень центральних органів виконавчої влади [4, с. 101].

В цілому ж, з огляду на наявну ситуацію, основними пріоритетами розвитку місцевого самоврядування мають стати:

- чітке розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій;
- чіткий розподіл прав, повноважень і відповідальності місцевих органів публічної влади на основі принципів субсидіарності та прозорості;
- належні фінансові ресурси для реалізації повноважень органів місцевого самоврядування;
- єдність системи публічної адміністрації та охоплення всіх учасників процесу публічного управління з урахуванням критерію налагодження ефективної системи надання населенню якісних публічних послуг;
- у сфері залучення громадян до вирішення питань місцевого значення – удосконалення. Місцеві референдуми та громадські ініціативи мають стати дієвим інструментом територіальної громади в процесі вироблення місцевої політики та управління справами розвитку території.
- удосконалення процесу імплементації рішень, прийнятих за результатами громадських слухань. Необхідно позбутися практики використання громадських слухань як засобу маніпулювання та механізму легітимації неефективних рішень. Території мають отримати більше прав у здійсненні громадського контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування;

– чітке регламентування процесу функціонування консультативно-дорадчих органів (громадських, політичних, соціально-економічних рад) при місцевих радах та органах виконавчої влади. Ці ради повинні отримати дієві важелі впливу на процес вироблення управлінських рішень, мати ефективні механізми контролю за їх реалізацією та необхідні інструменти для запобігання будь-яким зловживанням з боку посадових осіб органів публічної влади;

– надання можливості територіальним громадам самостійно обирати модель місцевого самоврядування, відповідно до якої організовується діяльність цього виду публічної влади на території юрисдикції громади;

– передбачення ситуації делегування повноважень як знизу-вверх, так і зверху-униз виключно на основі угод і з відповідним матеріально-фінансовим забезпеченням їх виконання;

– вироблення і забезпечення функціонування механізмів як фінансово-економічного «вирівнювання» територіальних громад, так і їх розвитку;

– вдосконалення механізмів розпорядження бюджетними коштами та контролю, із дотриманням умови прозорості процесу та його підконтрольності представницьким органам;

– запровадження програмно-цільового методу бюджетного планування і прогнозування.

Висновки і пропозиції. На сьогодні в Україні існують проблеми розподілу бюджетних повноважень щодо здійснення доходів і видатків між

рівнями публічної влади у сфері вертикальних міжбюджетних відносин, а саме з приводу прав на частину додаткового бюджетного ресурсу, що передається з одного бюджету до іншого, а також відповідних обов'язків щодо видатків між бюджетами вищого і нижчого рівнів з урахуванням вертикальної побудови бюджетної системи.

Проблема вдосконалення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування, зокрема взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування, на сьогодні залишається актуальною. Для ефективного розв'язання питань місцевого значення потрібна модель, яка б забезпечувала необхідну єдність державної влади з одночасною самостійністю територіальних громад. Все це переконливо свідчить про необхідність реформування публічної адміністрації в Україні.

На сучасному етапі необхідно врегулювати відносини між місцевою державною адміністрацією та органами місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування мають зберегти свої права з одночасним здійсненням частини функцій виконавчої влади. Варто встановити межі взаємодії між цими органами та визначити способи вирішення між ними конфліктів.

Отже, децентралізація має здійснюватися в межах інтегрованої сукупності реформ, спрямованих на перетворення України в сучасну європейську країну. Перспектива подальших досліджень полягає у пошуку дієвих інструментів врегулювання міжбюджетних відносин в Україні.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 21.06.2001 р. № 2542-III.
2. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин / Луніна І.О. – К.: Наукова думка, 2006. – 432 с.
3. Мурадова С.Г. Фискальна децентралізація и ее роль в стимулировании экономического роста: вопросы теории и практики / Мурадова С.Г. // Вестник Северо-Кавказского государственного технического университета. – 2010. – № 2. – С. 20-27.
4. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон Верховної Ради України від 8 вересня 2005 року № 2850-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – С. 262.
5. Слухай С.В. Децентралізація держави в контексті ринкової трансформації / Слухай С.В. // Вісник Київського університету. Серія «Економіка». – 2010. – С. 27-29.
6. Хамініч С.Ю., Климова В.М. Особливості фіскальної децентралізації в умовах розвитку національного господарства України / Хамініч С.Ю., Климова В.М. // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – № 5. – С. 20-26.
7. Oates W. An Essay on Fiscal Federalism [текст] / Oates W // Journal of Economic Literature Vol. 37, No. 3 – 1999. – Pp. 1120-1149.
8. Tiebout C. A pure theory of local expenditures. – P. 64.
9. Yifmaz S. The Impact of Fiscal Decentralization on Macroeconomic Performance. – P. 255.
10. Jan K. Brueckner Fiscal Decentralization in Developing Countries. – P. 15.

Далевская Т. А.

Киевский национальный торгово-экономический университет

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Резюме

Исследовано экономическое содержание понятия «децентрализация» и определено его роль в современных условиях рыночных преобразований. Проанализирована динамика удельного веса трансфертов в составе доходов местных бюджетов Винницкой области в 2004–2014 гг. Предложены направления повышения эффективности распределения финансовых ресурсов и полномочий между различными уровнями власти. **Ключевые слова:** децентрализация, полномочия, органы местного самоуправления, финансовое обеспечение, межбюджетные отношения.

Dalievskia T. A.

Kyiv National Trade and Economic University

DECENTRALIZATION IN THE LOCAL GOVERNMENT'S FINANCIAL SUPPORT

Summary

The economic concept of «decentralization» is investigated and its role in modern market conditions is defined. The dynamics of the share transfers in revenues of local budgets of Vinnitsa region, 2004–2014. Directions of increase the efficiency of resource allocation and powers between different levels of government are proposed.

Keywords: decentralization of powers, local authorities, financial security, intergovernmental relations.

УДК 336.58

Данилевська-Жугунісова О. Є.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ВИТРАТ

У статті узагальнено теоретичні положення й уточнено економічну сутність поняття «витрати» як основного показника діяльності підприємства для прийняття фінансових рішень. Доведено, що процес планування витрат, їх контроль супроводжуються прийняттям конкретних фінансових рішень, що визначає результати управління. Визначено, що аналіз витрат є базовим інструментом, який координує функції залучення та використання фінансових ресурсів у процесі прийняття фінансових рішень.

Ключові слова: фінансові рішення, витрати, управління, фінансова стратегія, суб'єкт господарювання.

Постановка проблеми. Світова практика доводить, що ігнорування управління витратами в умовах конкурентної боротьби може призвести до зниження прибутків і до банкрутства. У питанні управління витратами акцент часто роблять на їх зниженні. Проте зазначений процес охоплює ширший спектр функцій, що має на меті їх оптимізацію залежно від цілей підприємства. Сучасні умови господарювання вимагають вдосконалення теоретико-методичного забезпечення прийняття фінансових рішень щодо оптимізації витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З погляду економічної теорії щодо визначення витрат як економічної категорії існує декілька підходів. Прихильники теорії трудової вартості (А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс) вважали, що втілена у товарі праця складає зміст витрат виробництва. Загальні витрати зводились до витрат авансованого капіталу $K = C + V$ (або витрат підприємства), де C – це витрати уречевленої праці; V – витрати необхідної праці. З урахуванням витрат додаткової праці (додаткового продукту) M отримаємо в сумі значення суспільних витрат [6, с. 31; 8, с. 2; 9, с. 3].

Австрійський же теоретик Р. Візер розробив суб'єктивну теорію витрат альтернативних можливостей. Відповідно до неї дійсні витрати виробництва товару дорівнюють найвищій корисності тих благ, які суспільство змогло б отримати у разі іншого застосування виробничих ресурсів. Дж.К. Кларк розробив інституціоналістську теорію витрат, в якій ретельно досліджено різні типи витрат: індивідуальні та суспільні, абсолютні, додаткові, фінансові, виробничі, довгострокові та короткострокові [4, с. 200-203].

Неокласичні концепції пояснюють витрати виробництва як суму постійних і змінних витрат на придбання факторів виробництва.

В основі відповідних концепцій на теренах країн з командно-адміністративною економікою була трудова теорія вартості. Відповідно до неї виокремлювали витрати окремого товаровиробни-

ка, тобто «собівартість» (витрати використаних для виготовлення товару засобів виробництва та зарплата зайнятих при цьому робітників), та суспільні витрати, що кількісно перевищували їх на величину додаткового продукту, що складав матеріальну основу прибутку виробника. Також виділяли витрати обігу, тобто призначені для реалізації товару та непов'язані з його виготовленням. Сьогодні поширення набуває теорія трансакційних витрат, яку розробили представники неоінституціоналізму. Сюди зараховують в основному витрати обігу, тобто витрати на реалізацію товару (реклама, обслуговування ринків та ін.). Поняття трансакційних витрат запровадив американський економіст Р. Коуз [4, с. 205]. Головною його перевагою є тенденція до мінімізації витрат кожного учасника обміну на отримання інформації. Неоінституціоналісти вважають, що функція ринку полягає в економії трансакційних витрат.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Тенденція до зростання рівня операційних витрат підприємств обумовлена підвищенням цін на матеріальні ресурси, відсотків за користування кредитом, трансакційних витрат.

В умовах кризи стало більше проблем, пов'язаних зі зменшенням джерел фінансування операційних витрат та погіршенням умов кредитування підприємств. Це обумовлює необхідність удосконалення управління витратами підприємств, своєчасного аналізу і контролю за їх формуванням.

Мета статті є науковий аналіз напрямів дослідження сутності витрат в економічній науці. Відповідно до визначеної мети було поставлено завдання узагальнити теоретичні положення й уточнити економічну сутність поняття «витрати» як основного показника діяльності підприємства для прийняття фінансових рішень.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, для вітчизняної теорії виробничих витрат характерним є поєднання елементів трудової тео-